

میدان مشق

ارمغان زمان فشمی

کارناوال خیابانی

در روزگاری که رذیلت‌ها جای فضیلت‌ها را می‌گیرند و زشتی‌ها بر زیبایی‌ها سایه می‌اندازند، عجیب نیست که همه واژه‌ها از معنا تهی شوند. آنان که داعیه‌دار اخلاقند، اگر نماد بی‌اخلاقی و بداخلاقی شوند، بذر تردید در دل‌ها می‌کارند؛ طوری که اخلاق مداران واقعی سعی می‌کنند از آنان فاصله بگیرند و مرزهایشان را مشخص کنند. وقتی دورویی و ریا وارد مناسبات شود، آنچه نابود می‌شود اخلاق و اعتماد است. در نهایت دنیای آن که دستاخش پینه بسته، از دنیای آن که پیشانی‌اش پینه بسته، دورتر و دورتر خواهد شد، دنیای مردمان دیگر هم، مردم به جزیره‌های دورافتاده از هم بدل می‌شوند که به دنیای درون یکدیگر راهی ندارند.

در این شرایط عجیب نیست که سنت‌های حسنه هم رنگ عوض کنند و جای خود را به مشت‌های توخالی و نمایش‌داری و به رخ کشیدن قدرت بدهند. این‌جاست که مراسم دیرینه سوگواری محرم نیز به یک کارناوال خیابانی شبیه می‌شود که کمتر کسی به قصد عزاداری واقعی و برخورداری از یک فضای معنوی پا در آن می‌گذارد.

چندسالی است که صدای «دوبس‌دوبس» نوحه‌ها، اهمیت بیشتری از مفهوم شعرهایشان پیدا کرده و چرب‌تر بودن خورش، معیار انتخاب هیأت عزاداری شده است. هیأت‌های باکلاس بالای شهر به جای چای و خرما، «تیرامیسو» و «لازانی» پخش می‌کنند. مداحان، متن جدیدترین ترانه‌های لس‌آنجلسی را دستکاری می‌کنند و با همان ریتم می‌خوانند. برخی پسرها با هزار آرایه و پیرایه به خیابان می‌آیند تا آشی بخورند و شماره تلفنی ردو بدل کنند. حتی اگر زیر علم بروند به خاطر جلب توجه است. این وسط لایه دختری هم پیدا می‌شود که به بهانه بستن تکه پارچه سبز به علم و حاجت گرفتن، نزدیک شود و بر و بازویشان را ستایش کند.

این وسط آنچه رنگ می‌بازد، هدف اصلی همان محرم و صفری خواهد بود که قرار است اسلام را زنده نگه دارد، رمز و راز آزاداندیشی و آزادی‌مردی که با خانواده‌اش به میدان جنگ رفت تا نشان بدهد فدا کردن جان، آخرین بهایی است که انسان برای حفظ ارزش‌هایش می‌پردازد.

Email:jameettelaat@gmail.com

سردار فارسی

حرکت امام حسین(ع) در واقعه کربلا همواره از سوی شیعیان به‌عنوان مهمترین موضوع شیعی مطرح شده و شیعیان هر ساله در ماه محرم با راه‌اندازی دسته‌ها و منابر روضه‌خوانی به عزاداری برای شهدای عاشورا می‌پردازند. واقعه کربلا به الگویی از زندگی برای شیعیان تبدیل شده و هر جا در طول تاریخ، ظلمی واقع شده، شیعیان با بهره‌گیری از قیام حسین(ع) به پا خاسته‌اند.

ظلم‌ستیزی، وجه غالب قیام حسین(ع) در کربلا علیه ظلم یزیدیان در نزد شیعه است اما برخی مداحان برای ایجاد شور در بین مخاطبان خود، به مرور زمان با فاصله گرفتن از اصل وجودی واقعه عظیم کربلا به سمت خرافه حرکت کردند. روح آزادی و مبارزه برای حفظ کرامت انسانی که در حرکت حسین(ع) موج می‌زند در این مداحی‌ها دیده نمی‌شود، بلکه فضا پر از نگاه غم‌بار به تخریب خیمه‌ها و آوارگی و به اسارت گرفته شدن بازماندگان کربلاست. اما امام حسین(ع)، پیام بزرگ آزادی و رسیدن به معشوق حقیقی را به جهان مخابره می‌کند و همین پیام است که باعث شده ادیان، مکاتب و نحله‌های فکری در جهان که به دنبال آزادی و کرامت انسانی هستند، او را الگوی خود قرار دهند.

برای بررسی واقعه کربلا و پیام عاشورا و این که هدف امام حسین(ع) از قیام در برابر یزید چه بود با دکتر مهدی شریفیان، عضو هیأت علمی و استادیار تمام ادبیات فارسی دانشگاه بوعلی‌سینا به گفتگو نشستیم.

آزادی جاودان

عضو هیأت علمی دانشگاه بوعلی‌سینا با اشاره به راز ماندگاری محرم و عاشورا با بی‌تی از مولانا جلال‌الدین می‌گوید:

عاجز آید از پریدن ای سره تا دو پر باشی که مرغ یک پره راز ماندگاری عاشورا در آزادی و مظلومیت است که اگر آزادی با مظلومیت همراه باشد جاودان می‌شود. یک حرّ با مظلومیت به شهادت می‌رسد و در راه آرمان‌های خود کشته می‌شود و این آزادی می‌تواند متعلق به هر مکتبی باشد. مهدی شریفیان می‌افزاید: اگر دیگر مکاتب، ادیان و ایدئولوژی‌ها حسین(ع) را دوست دارند و اگر حرکت عاشورا در تاریخ ماندگار شده به این خاطر است که امام حسین(ع) با افراد اندکی که اکثر آن‌ها اعضای خانواده‌اش هستند در مقابل یک ارتش و نیروی نظامی قوی و انبوه، پا به میدان مبارزه می‌گذارد و بدون ترس و با شجاعت مثال‌زدنی جان خود را فدای یک آرمان می‌کند.

آرمان حسین(ع) ایدئولوژیک نیست و اگر این‌گونه بود فقط به شیعیان و مسلمانان توجه می‌کرد. حسین(ع) جهانی است و همه ادیان به چشم بزرگ به او نگاه می‌کنند، زیرا آرمانش انسانی است. وقتی آرمان انسانی باشد، انسان به آن افتخار می‌کند و آن را مرام و مسلک خود می‌داند.

استاد تمام ادبیات فارسی دانشگاه بوعلی‌سینا با اشاره به این که انسانیت از وجوه مختلفی برخوردار است و آزادی با کرامت انسانی ارتباط تنگاتنگی دارد بیان می‌کند: بالاتر و والاتر از آزادی نعمتی نیست، زیرا کرامت انسانی بدون آزادی به دست نمی‌آید. لازمه کرامت انسانی داشتن انسان آزاده است. در طول تاریخ بشریت، ظالمان، فرعون‌ها، نمرودها و یزیدیان خواسته‌اند که کرامت و آزادی را انسان بگیرند. امام حسین(ع) از کرامت انسانی دفاع می‌کند. کرامت برای افراد آزاده مهم است و بهای آن آزادی است که با فدا کردن جان به دست می‌آید.

شریفیان تأکید می‌کند: آزادی در طول تاریخ با مانع مواجه بوده است، ظالمان و سنگران نمی‌خواهند انسان آزاده باشد، زیرا انسان آزاده را نمی‌توان به استثمار و استعمار و بردگی کشاند و حقوق او را ضایع و تحقیر کرد. به انسان آزاده نمی‌توان بی‌احترامی کرد.

اگر آزادی و کرامت نباشد، انسان از حیوان هم کمتر می‌شود و در آیات قرآن نیز به این موضوع اشاره شده است. مولانا می‌گوید: بار دیگر از ملک قربان شوم آنچ اندر وهم ناید آن شوم.

چهارراه گفتگو

گفتگو با دکتر مهدی شریفیان، استاد تمام ادبیات فارسی دانشگاه بوعلی‌سینا
مداحی باید علمی و مستند باشد

عضو هیأت علمی دانشگاه بوعلی‌سینا با اشاره به بی‌تی از حافظ می‌گوید: جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر پنه چون ندیدند حقیقت زه افسانه زدند حقیقت انسان در آزادی است و در عرفان نیز انسان وقتی عاشق می‌شود که آزاده باشد. باید از بندگی دیگران آزاد باشم و معشوق من حضرت دوست باشد تا بقیه عشق‌های دروغین را کنار بگذارم. یزیدها و شمرها عشق‌های دروغین هستند.

شریفیان معتقد است ما شیعیان در ظاهر به امام حسین(ع) احترام می‌گذاریم و او را بزرگ می‌دانیم اما در باطن مفهوم آزادی و مفهوم حرکت حسین(ع) را درک نکرده‌ایم.

او اضافه می‌کند: سید ابن طاووس از فقهای بزرگ شیعه می‌گوید «اگر من را منع نمی‌کردند در موضوع قیام عاشورا شادی و پایکوبی می‌کردم، چون عاشقی آزاده به معشوق حقیقی رسیده و اخلاص و تعهد خود را اثبات کرده و از یک امتحان بزرگ سربلند بیرون آمده است.»

کم‌سوادی مداحان

استاد تمام ادبیات فارسی دانشگاه بوعلی‌سینا به موضوع اشعار و موسیقی و همچنین نحوه عزاداری برای امام حسین(ع) اشاره کرده و می‌افزاید: عاشورا کتابی همیشه باز است که همواره آموزش می‌دهد. بیان اشعار زیبا در وصف شجاعت، آزادی و سلحشوری حسین(ع)، شنونده این اشعار را به شوق می‌آورد، اما مداحان به خاطر کم‌سوادی که دارند به جنبه مظلومیت توأم با ترحم می‌پردازند. ترحم معنای دیگری دارد و درباره کسی که از دست داده‌ایم و به نایق کشته شده، به کار می‌رود. شکی نیست حضرت امام حسین(ع) مبارزه با یزیدیان را آگاهانه انتخاب کرده است و خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: آنانی که شهید شدند را مرده نپندارید.

شریفیان می‌گوید: عزاداری‌هایی که به جنبه آزادی و کرامت انسانی حرکت حسین(ع) نپرداخته و رسیدن عاشق به معشوق حقیقی را نمی‌بیند، چهره امام حسین(ع) را مخدوش می‌کند و به مواردی توجه دارد که خرافی است. یکی از توصیفات غم‌انگیز درباره حرکت امام حسین(ع) به گونه‌ای است که از حضرت، چهره‌های مستأصل می‌سازد که راه و چاه بر او بسته است، اما در مجلس یزید می‌بینیم که حضرت زینب(س)، شیرزن کربلا خطبه معروف را بیان کرده و می‌فرماید «ما رأیت الا جمیلا»، یعنی جز زیبایی ندیدم.

استاد تمام ادبیات فارسی دانشگاه بوعلی‌سینا تأکید می‌کند: زینب(س) زنی شجاع، حماسه‌آفرین و روحیه‌بخش است که یک‌تنه، کار لشکری را برای حسین(ع) انجام داده است، اما متأسفانه از این زن قهرمان و شجاع، چهره‌ای می‌سازند که زمین و زمان بر سر او خراب شده است و این مواردی که توسط مداحان مطرح می‌شود هیچ کدام مستندت ندارد و با روح کربلا مغایرت دارد. شریفیان بیان می‌کند: عالمان درباره حرکت امام حسین(ع) و واقعه عاشورا کتاب‌های سلیبی نوشته‌اند اما به جنبه ایجابی نپرداخته‌اند که اگر این موارد خرافی را نگوییم پس چه باید بگوییم؟ باید کتاب‌هایی درباره پیام آزادی و کرامت انسانی کربلا نوشته شود.

در سال‌های اخیر شاهد هستیم که مداحان با موسیقی پاپ و رپ و صدایی زیبا با هدف گریاندن مخاطب برنامه اجرا می‌کنند تا شنوندگان و مخاطبان آن‌ها سر و صدا کرده و گریه کنند، اما باید به این موضوع توجه کنیم که در مداحی نباید گریه کرد، بلکه شاعران باید برای مداحان اشعار زیبایی بسرایند که در آن آزادی و کرامت مطرح شود. تازمانی که مداحی مبتنی بر مستندات و افکار والای انسانی عاشورا تنظیم نشود، همین بساط را در مداحی و عزاداری‌ها خواهیم داشت. عضو هیأت علمی دانشگاه بوعلی‌سینا به اقدامات امیرکبیر در این زمینه اشاره کرده و می‌گوید: امیرکبیر برای مبارزه با خرافات به یکی از شعرای زمانه به نام میرزا شهاب تکلیف می‌کند که در وصف کربلا اشعار مناسبی تنظیم کند تا به مداحان بگوید آن اشعار را بخوانند. متأسفانه بعد از امیرکبیر کسی را نداریم که کتاب‌های راه‌گشا در این زمینه تولید کند. ما در مجالس حضور می‌یابیم که افراد بدون داشتن مستند درباره عاشورا حرف می‌زنند.

استاد شهید مطهری نیز می‌گوید «روحانیت شیعه همیشه طرف مردم را گرفته و عوام‌زده است و خیلی خود را با آن‌ها درگیر نمی‌کند» و به نظر می‌رسد یکی از مسائلی که نیاز داشت در دوره جمهوری اسلامی اصلاح شود، موضوع حرکت حسین(ع) است که باید به صورت علمی به واقعه کربلا پرداخته می‌شد.